

ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ І САМООЦІНКИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ОГЛЯД

В.В. Фартушина

Херсонський державний університет, valeriaburdyga6@gmail.com

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент І. Р. Крупник

Постановка проблеми. Агресивна поведінка та самооцінка особистості є одними з провідних тем сучасних наукових досліджень в психологічній науці, проте дослідження цих феноменів з точки зору особистості майбутніх психологів зустрічаються вкрай рідко. Зважаючи на те, що в структурі професійної ідентичності майбутніх психологів лежить сформованість певних рис характеру та особливостей особистості, дослідження агресивної поведінки та самооцінки є доволі важливими аспектами на шляху до успішності в професії сфери людина-людина.

Самооцінка, перш за все, є феноменом, який спонукає особистість досягати мети як в приватному, так і в професійному житті через свій тісний зв'язок з якостями особистості та мотивацією. Вона є важливою складовою «Я-концепції», адже відображає ставлення особистості до себе та має зв'язок із минулим досвідом особи. Самооцінка майбутніх психологів є складовою професійної ідентичності та фахового становлення, адже виступає як детермінація професійної мотивації та пов'язана з рівнем домагань особи.

Агресивна поведінка часто виступає в ролі невідповідності між самооцінкою особи та її оцінкою з боку соціуму, до якого особа включена, що часто спричиняє проблему компенсування власної заниженої самооцінки проявами приниження та емоційних зривів на інших людей.

Обидва феномени є пов'язаними як складові самосвідомості, адже самооцінка є компонентом, що регулює агресію, тому занижений рівень самооцінки виступає одним з факторів, що спричиняють агресивну поведінку в людини.

Дослідження взаємозв'язку між феноменами агресивної поведінки та самооцінки майбутніх психологів є актуальною проблемою, що дозволить визначити особливості особистісної сфери здобувачів даної професії та визначити шляхи психокорекції для усунення протиріч.

Мета статті полягає в теоретичному та емпіричному дослідженні взаємозв'язку агресивної поведінки та самооцінки майбутніх психологів.

Виклад основного матеріалу. Самооцінка виступає однією з основних ланок саморегуляції особистості, що визначає її активність, світогляд, ставлення до оточуючих та до самої себе, зокрема також детермінує усі види діяльності особи через те, що закладається в структурі особистості з раннього дитинства.

Основними детермінантами агресивної поведінки людини виступають соціальні, емоційні, когнітивні та поведінкові. Зокрема, нас цікавлять емоційні детермінанти, що характеризуються фрустраційними та тривожними впливами на людину соціумом або власною самооцінкою і почуттям меншовартості (Гречковська, 2014; Крупник, 2021)

Також при розгляді деструктивних проявів агресивності у юнаків зазначають самоствердження на фоні інших людей, вияви агресії для підвищення власної значущості (статусу) або встановлення контролю над іншими, що часто виявляється як компенсування критичного рівня самооцінки.

Шилин Д. С. розглядає тісний зв'язок самооцінки та рівня домагань, що описує проблему неадекватної поведінки з точки зору спотвореного ставлення до внутрішнього світу особистості, це, в свою чергу, зачіпає емоційно-вольову та мотиваційну сферу особистості та заважає їй гармонійно розвиватися. (Шилин, 2019). В такому випадку загроза гармонійному розвитку особистості може сприйматися індивідом як загроза його власному «Я» та його самореалізації, що виступає когнітивною детермінантою агресивної поведінки.

Великий доробок вітчизняних та зарубіжних психологів висвітлює припущення взаємозв'язку агресивної поведінки та самооцінки. Зокрема, такий взаємозв'язок часто пояснюється в дослідженнях особливостей булінгу та мобінгу.

Дослідження Хоружого С. М. на тему психологічних чинників булінгу висвітлює проблему взаємозв'язку феноменів, що ми вивчаємо, з такої точки зору: вченим було виявлено пряму статистично значущу кореляцію, яка описує, що високий рівень самооцінки особистості відповідає високому рівню агресивності та навпаки. В дослідженні також описано зв'язок самооцінки із ворожістю особистості, причиною якої виступає можливість похитнути авторитетність підлітка іншою людиною, що входить в оточення, тому висока самооцінка супроводжується й високим рівнем ворожості як особливістю відстоювати свою авторитетність (Хоружий, 2021).

У дослідженні феномену агресивної поведінки С. В. Ворона описує, що агресивність часто виступає як форма протесту в підлітків, що незадоволенні своєю позицією в суспільстві і, як наслідок, в особи виявляється протестна поведінка, що перетікає в агресивну (Ворона, 2019).

Існує також зв'язок між низькою самооцінкою і непрямую агресією (агресія, що спрямована на іншу людину обхідним шляхом або не спрямована зовсім ні на кого) та низькою самооцінкою та високим почуттям провини, яке часто виступає формою прояву аутоагресії, що дозволяє нам дійти висновку, що самооцінка має вплив на агресивну поведінку особистості та різні її типи (Зошій, 2019).

Розглядаючи самооцінку з контексту «Я-концепції» слід зазначити, що завищення самооцінки супроводжується переоцінкою людиною самої себе, що призводить до втрати контактів з оточуючими, егоцентризму та виявів агресивної поведінки. Занижена ж самооцінка характеризується невпевненістю людини у собі, своїх силах, високою тривожністю і недооцінкою своєї особистості, що часто приводить до почуття меншовартості

і, як наслідок, проявів аутоагресії, яка є різновидом агресивної поведінки особистості (Кріль, 2020).

Отже, теоретичний огляд питання взаємозв'язку самооцінки та агресивної поведінки демонструє, що рівень самооцінки є одним з факторів, що призводить до агресивної поведінки особи або формування в неї агресивності як особливості особистості чи риси характеру. Подальші наші дослідження будуть спрямовані на емпіричне дослідження взаємозв'язку агресивної поведінки та самооцінки в майбутніх психологів.

Література:

1. Ворона С. В. Феномен агресивної поведінки в підлітковому віці. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України*. Харків, 2019. С. 294-296.
2. Гречковська Л. П. Психологічні фактори динаміки агресивної поведінки підлітків. *Бібліотека методичних матеріалів. Відділ освіти Старосинявської районної державної адміністрації*. Стара Синява. 2014. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/embed/01002r4r-99a2.doc.html>
3. Зошій І. В. Дослідження агресивності особистості: психолого-педагогічний аналіз. Теорія і практика управління в умовах суспільних викликів і трансформацій : матер. доп. Всеукр.наук.-практ. конф., (06 червня 2019 р.). Львів : Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2019. С. 18-21.
4. Кріль Т. В. Вплив самооцінки особистості на формування позитивної «Я-концепції». Сучасне українське студентство: проблеми та ціннісні орієнтації : тези доп. XIII Всеукр. наук. конф. студентів та молодих вчених, м. Хмельницький 26 березня 2020 р. Київ: Талком, 2020. С. 160-163.
5. Крупник І. Р. Образи «ідеальних» чоловіка та дружини в уявленнях молоді: теорія і практика. Психологічні ресурси в умовах життєвої та суспільної

кризи: соціальний та особистісний виміри. Колект. моногр. Херсон, 2021.
С.322-342, ISBN978-617-7941-22-3

6. Хоружий С. М. Психологічні чинники булінгу серед дітей підліткового віку. *Вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологія»*. 2021. №1. С.103-110.
7. Шилин Д. С. Психологічні особливості самооцінки в юнацькому віці. *Інсайт : психологічні виміри суспільства: матер. міжнар. конф. / ред. кол.: І. С. Попович, С. І. Бабатіна, І. Р. Крупник та ін. Херсон : ВД «Гельветика», 2019. Вип. 1(16). С. 302-304. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/8817>*